

Χρειάζονται στρατηγική, διαφάνεια και αξιοπιστία θεσμών και πολιτικών

Του
ΣΤΕΛΙΟΥ ΛΟΥΜΑΚΗ*

Βρισκόμενοι στο μέσο της διαδρομής όσον αφορά το ηλεκτρικό σύστημα για το πλήρες «πρασινισμό» του. Σήμερα καλύπτουμε περίπου το 50% των αναγκών μας σε ηλεκτρική ενέργεια από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), ενώ χρειάστηκαν πάνω από δύο δεκαετίες προσπάθειών, τεχνολογικής ωρίμανσης και επενδύσεων για να το επιτύχουμε. Κοιτώντας το υπόλοιπο της διαδρομής και σε πρώτη φάση τον στόχο του 2030 για 80% ανανεώσιμη διείσδυση που διατυπώνεται στο νέο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), ως τεχνοκράτες μηχανικοί και συνάμα επενδυτές δεν μπορούμε να παραβλέψουμε μια σειρά από προκλήσεις που πλέον ξεπροβάλλουν στον ορίζοντα και τις οποίες αν δεν χειριστεί η Πολιτεία με στρατηγική, διαφάνεια και αξιοπιστία, το οικοδόμημα της πράσινης μετάβασης των «πολλών» ή της ενεργειακής δημοκρατίας, όπως εύστοχα άλλοι το αποκαλούν, θα καταλήξει σε ένα σκληρό ιδιωτικό ολιγοπώλιο στη θέση του άλλοτε κρατικού και μάλιστα με χειρότερους όρους για τους καταναλωτές.

Παίρνοντας τα πράγματα με τη σειρά, η υπ' αριθμόν 1 σήμερα πρόκληση δεν είναι άλλη από τη διαχείριση του ηλεκτρικού χώρου. Και για να το ξεκαθαρίσουμε για ακόμη μια φορά, ως ηλεκτρικό χώρο δεν εννοούμε τα δίκτυα, που απο-

τελούν το μέσο, αλλά τη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας υπό συνθήκες πραγματικού χρόνου και όχι ως «σακούλι» σε ετήσια βάση. Η δυνατότητα, λοιπόν, έκδοσης όρων σύνδεσης από τους διαχειριστές θα έπρεπε να ερείδεται ακριβώς σε αυτό και όχι στο πόσα δίκτυα είναι οι επενδυτές διατεθειμένοι -μην γνωρίζοντας λεπτομέρειες- να πληρώσουν για να φτιαχτούν ενόψει των φιλοδοξιών επενδυτικών σχεδίων τους και των οποίων οι παραγωγές, χωρίς την απαραίτητη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας, στο τέλος θα περικόπτονται. Διότι, μεταφορικά μιλώντας, ποιος ο λόγος να καταχρεωθεί και να φτιάξει αυτοκινητοδρόμους 30 λωρίδων, όταν δεν έχει πληθυσμό και αυτοκινητά για να τρέξει σε περισσότερες από τις 10...

Δυστυχώς η ισορροπία αυτή έχει χαθεί μέσα από έναν ορμητικό υπεραδειοδότησης έργων ΑΠΕ και ιδίως φωτοβολταϊκών, που ξεκίνησε με τον Ν. 4685/2020 και εν συνεχεία με την έκδοση όρων σύνδεσης αφειδώς από τους διαχειριστές. Αν και ο ΔΕΔΔΗΕ σε συνέχεια του Ν. 4951/2022 είναι κλειστός σε νέα αιτήματα ανεξάρτητων μικρομεσαίων παραγωγών φωτοβολταϊκών σταθμών ήδη από 1ης/9/22, ενώ νωρίτερα ούτως ή άλλως περιοριζόταν από τις χωρητικότητες των υποσταθμών ΜΤ/ΥΤ, στον ΑΔΜΗΕ τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Ο ΑΔΜΗΕ, προβαίνοντας στην ενσωμάτωση νέων υποσταθμών ΜΤ/ΥΤ στο δίκτυό του και φυσικά γραμμών, δεν ενεργοποίησε τη δυνατότητα έστω εξαμηνιαίας αναστολής που του δόθηκε στον νόμο, αλλά συνέχισε απρόσκοπτα να υποδέχεται νέα αιτήματα και να εκδίδει

σωρηδών όρους σύνδεσης στη βάση της Υπουργικής Απόφασης ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/84014/7123 από τις 12 Αυγούστου του 2022 περί προτεραιοτήτων στους όρους σύνδεσης, όπως ισχύει, όπου τα 7,700 νέα ΜW της Α' κατηγορίας μετατράπηκαν από δυνατότητα έκδοσης ατύπως και παραδόξως σε βεβαιότητα έκδοσης και στο ίδιο μοτίβο ακολουθούν και άλλα 4,000 νέα ΜW της Β' κατηγορίας κ.ο.κ., επιτείνοντας δραματικά τις συνθήκες υπερδυναμικότητας και περικοπών στις εγχύσεις των ΑΠΕ.

Αποτέλεσμα είναι, σήμερα, για ζήτηση ηλεκτρισμού σε πραγματικό χρόνο συνήθως 6-9 GW να έχουμε 12 GW έργων ΑΠΕ σε λειτουργία και άλλα 13 GW σε εκδοθέντες όρους σύνδεσης (11 GW από ΑΔΜΗΕ και 2 GW από ΔΕΔΔΗΕ), δηλαδή έργα πλήρως αδειοδοτημένα που μπορούν ανά πάσα στιγμή να κατασκευαστούν. Και ενώ συμβαίνουν όλα τα παραπάνω, ήδη εμφανίστηκαν από την περασμένη άνοιξη σε τακτή πλέον βάση ad hoc περικοπές της ανανεώσιμης παραγωγής από τους ΑΔΜΗΕ-ΔΕΔΔΗΕ λόγω ακριβώς της υπερακόνησης της ζήτησης για ηλεκτρική ενέργεια και βεβαίως της έλλειψης υποδομών αποθήκευσης.

Εν τω μεταξύ, με βάση τον Ν. 4951/2022 και στα κατόπιν αυτού έργα θεσμοθετήθηκε και εφαρμόζεται ήδη στα επιλέξιμα Φ/Β περιορισμός -27% στη μέγιστη ισχύ έγχυσης και έως -

5% απώλεια στην παραγόμενη σε ετήσια βάση ενέργεια, ενώ προετοιμάζεται με νομοθετική ρύθμιση, επίσης στα κατόπιν αυτής νέα έργα, ο περιορισμός στην ισχύ έγχυσης να ανέλθει στο 50% της μέγιστης ονομαστικής ισχύος με ταυτόχρονη υποχρέωση προσθήκης μπαταρίας χωρητικότητας τουλάχιστον μιας ώρας (χωρίς μπαταρία στα Φ/Β ο εν λόγω περιορισμός στην ισχύ έγχυσης συνεπάγεται μη βιώσιμη απώλεια παραγωγής ~20% ετησίως, σύμφωνα με μελέτη μας από τον Φεβρουάριο του 2022. Από εκεί και πέρα, θα χρειαστεί οι επενδυτές και ιδίως οι μη καθετοποιημένοι να διαστασιολογήσουν οικονομοτεχνικά, με tailor made μελέτη τους, τη βέλτιστη μπαταρία που θα επιλέξουν επί τη βάση της αποζημίωσης που θα φέρει το έργο, της απώλειας παραγωγής που θα έχουν, του κόστους του συστήματος αποθήκευσης που θα επιλέξουν ή/και της τυχόν επιπλέον ενίσχυσής του.

Ός προς την αποθήκευση κάθε μορφής, το ΕΣΕΚ για το 2030 προβλέπει μόλις 5,3 GW, όταν για τις ΑΠΕ προβλέπει 23,5 GW πλέον των μεγάλων υδροηλεκτρικών, στόχος που ήδη υπερκαλύπτεται αν προσθέσει κανείς τα 12 GW των έργων που λειτουργούν με τα 13 GW που επιπλέον έχουν όρους σύνδεσης, ήτοι 25 GW συνολικά, χωρίς να περιλαμβάνονται εδώ τα 2 GW οικιακών Φ/Β συστημάτων που έχουν εξαγγελθεί και τρέχουν ως επιδοτούμενο πρόγραμμα. Παρεμπιπτόντως, η μετριοπάθεια στους στόχους της αποθήκευσης στο ΕΣΕΚ για το 2030 ερείδεται στην τεχνολογική και οικονομική της ανωριμότητα. Πάντως, άπειρη και τέλεια αποθήκευση -υποθετικά μιλώντας- θα μπορούσαμε να έχουμε, καθώς με τα 30 GW ΑΠΕ, στα οποία περίπου βρισκόμαστε με τα εν λειτουργία έργα ΑΠΕ, τα μεγάλα υδροηλεκτρικά και τους εκδοθέντες όρους σύνδεσης, θα καλύπταμε στο 100% τη ζήτηση το 2030, οπότε η επιθετικότερη ανάπτυξη προβληματίζει. Εκτός και αν στοχεύσουμε στις εξαγωγές, θα προσθέσει εύλογα κάποιος, τις οποίες ωστόσο απαιτείται να προσεγγίσουμε οικονομοτεχνικά, με στρατηγική και όχι «σπασμένα φρένα».

Εστιάζοντας στο ζήτημα των εξαγωγών, ας ξεκαθαρίσουμε πως στο ευρωπαϊκό μοντέλο που εφαρμόζουμε τόσο εμείς όσο και οι γείτονές μας δεν έχουμε διοικητικό έλεγχο στις τιμές. Επιπλέον, από τις εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας στις spot αγορές δεν δυνάμεθα συνήθως, λόγω του τρόπου λειτουργίας τους και του μοντέλου της οριακής τιμολόγησης, να εισπράξουμε το πλήρες κόστος παραγωγής. Αυτά δεν αφορούν μόνο την Ελλάδα, αλλά συνιστούν ευρωπαϊκές προκλήσεις, που μέχρι να απαντηθούν, αν και όποτε, θα υφιστάμεθα πίεση στο σύστημά μας. Για παράδειγμα, το πρώτο δεκάμηνο του 2023 οι εξαγωγές, σύμφωνα με μελέτη μας από τα πρωτογενή ωριαία στοιχεία ΑΔΜΗΕ και ΕΧΕ, έλαβαν χώρα με αρνητικό συνολικό οικονομικό περιθώριο. Οπότε το όλο θέμα των εξαγωγών ηλεκτρικής ενέργειας είναι πολυπαραγοντικό και δεν προσφέρεται για εύκολες λύσεις. Άλλωστε ΑΠΕ δεν κάνουμε μόνο εμείς, αλλά και οι γείτονές μας, συνεπώς ο ανταγωνισμός και η περίσσεια ενέργειας ανά διαστήματα θα ενταθούν, οπότε υπό τέτοιες συνθήκες ο παράγοντας κέρδος για τη χώρα δεν θα είναι εύκολα επιτεύξιμος.

Καταληκτικά, θα λέγαμε πως δεν είναι εύκολο να πιέζουμε τα πράγματα γρηγορότερα από τα όρια που μας παρέχουν οι τεχνολογίες και ταυτόχρονα να παραμένουμε ασφαλείς. Και εδώ ο αδύναμος κρίκος είναι, αφενός, η αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, που δεν έχει ωριμάσει στον βαθμό που θα θέλαμε για τη μαζική οικονομική χρήση της, και, αφετέρου, η υπερθέρμανση του επενδυτικού ενδιαφέροντος για ΑΠΕ και ιδίως φωτοβολταϊκά μακράν κάθε αριθμητικής λογικής. Η Ελλάδα επιπλέον είναι μια μικρή χώρα, οπότε δεν έχει τη δυνατότητα με τις ποσοτήτες της να επιταχύνει τον κύκλο ωρίμανσης των λογής τεχνολογιών αποθήκευσης, ακόμη χειρότερα αν αυτές δεν παράγονται εγχώρια ή έστω παράγουν εγχώρια προστιθέμενη αξία. Χρειάζεται, λοιπόν, να παρακολουθούμε διακριτικά με τις εξελίξεις, αλλά να μην προτρέχουμε. Και αν η Πολιτεία για λόγους επικοινωνιακούς δεν μπορεί να το πει ανοικτά, οι επενδυτές δεν νοείται να εθελουφλούν. Το σύστημα σε κάθε περίπτωση θα ισορροπήσει και η πλεονάζουσα παραγωγή, που δεν

θα μπορεί να καταμετρηθεί λόγω έλλειψης αποθήκευσης ή ζήτησης ή και τα δύο μαζί, απλώς θα περικόπτεται χωρίς να αποζημιώνεται. Κανείς δεν πρόκειται να αποζημιώνει ρεύμα που δεν χρειάζεται.

Η νομοθεσία για τις περικοπές ηλεκτρικής ενέργειας ΑΠΕ σε ευρωπαϊκό (Οδηγία 943/2019) και εθνικό (άρθρο 9, του Ν. 3468) επίπεδο είναι εδώ και χρόνια ήδη σε ισχύ. Συνοπτικά, ανανεώσιμα έργα με ημερομηνία πλήεξης μετά τις 4/7/19 και με εγκατεστημένη ισχύ άνω των 400 kW δεν έχουν προτεραιότητα στην απορρόφηση της παραγωγής τους, οπότε είναι αυτά που περικόπτονται κατά προτεραιότητα. Το να εκσυγχρονιστούν οι διαχειριστές ώστε οι περικοπές τηλεματικά στα επιλέξιμα αυτά έργα να κατανέμονται αναλογικότερα μεταξύ τους σε όρους τελικών απωλειών είναι κάτι που πρέπει να γίνει, θα πάρει ωστόσο κάποιο χρόνο και το πώς θα τρέξει στο μεσοδιάστημα είναι ένα αντικείμενο τεχνικής συζήτησης σχετικής ομάδας εργασίας που μόλις συστάθηκε υπό το ΥΠΕΝ. Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεν μεταβάλλεται η επίταση των περικοπών που έρχεται στα επιλέξιμα αυτά έργα και που μόνο καθετοποιημένοι παίκτης με πρόσβαση στη λιανική θα μπορούν, βάζοντας, λ.χ., κάποιο «καπέλο» στις τιμές λιανικής του ρεύματος που πωλούν στους καταναλωτές, να αντισταθμίζουν τις ζημιές τους από τις περικοπές. Οι μη καθετοποιημένοι παραγωγοί δεν έχουν καμία τέτοια δυνατότητα, οπότε ελλοχεύει σοβαρός κίνδυνος σταδιακά να εξαφανιστούν.

Μηροστά στη στενωπό των προκλήσεων που θα διανύσουμε κατά την πράσινη μετάβαση η Πολιτεία πρέπει σταθερά να επιδεικνύει αξιοπιστία και πραγματική πίστη στις αρχές της διαφάνειας, της ισονομίας και του Κράτους Δικαίου. Ρουσφέτια και πολύ χειρότερα «εισθηλικές» συμπεριφορές δεν χωρούν ούτε κατά διάνοια στο άρμα της.

* Ο Στέλιος Λουμάκης είναι πρόεδρος του Συνδέσμου Παραγωγών Ενέργειας με Φωτοβολταϊκά (ΣΠΕΦ)